

УДК 343.969

Власенко Богдана Володимирівна
студентка факультету адвокатури

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВПЛИВ БІОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА СУСПІЛЬНУ НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Анотація. У статті розглянуто види біологічних факторів та особливості їх впливу на суспільну небезпечність особи злочинця.

Ключові слова: суспільна небезпечність, біологічний фактор, вплив, внутрішня позиція, психічні аномалії.

Метою даної статті є дослідження впливу біологічних факторів на суспільну небезпечність. Її впливові фактори полягають у встановлених основних напрямках дослідження біологічних факторів детермінації злочинної поведінки. Чинники, які зумовлюють таку поведінку і є внутрішнім криміногенним проявом небезпечності. «*Біологічний фактор*» - сукупність обставин, які впливають на формування особистості злочинця, безпосередньо, це може бути внутрішнє переконання особи, щодо певної ситуації. Біологічний фактор можна розглядати в аспекті: життєвої позиції, установки, смаків, потреб, цінностей, схильності тощо.

Особа протягом свого життя поглинає інформацію, аналізує її, та відтворює в належній поведінці. З цього моменту потрібно починати аналіз небезпечності особи у суспільстві. Біологічні фактори мають як позитивний так і негативний вплив на особистість злочинця. В більшості випадків позиція негативних чинників має негативні наслідки дій особи злочинця. Варто зазначити, що саме біологічні фактори є більш впливовими на формування особистості. На нашу думку саме «внутрішній

світ» злочинця підбурює на вчинення злочину. Навіть органи судової системи при прийнятті рішень, посилаються на «внутрішнє переконання». Так само і злочинець, як особа яка усвідомлює всі свої дії, діє виключно в межах внутрішніх правил. Алгоритм дій особи можливо дослідити та проаналізувати.

Тобто, біологічний фактор - є певне сформульоване внутрішнє відношення особи, з певними правилами, до певної ситуації. Що показує, як результат, порушення норм законодавства, які встановлені в державі.

Необхідно визначитись, що являє собою «*суспільна небезпечність*». Із визначення Кримінального Кодексу України, можна сказати, це юридично значиме діяння, яке контролюється свідомістю людини (вольове діяння) і яке заборонене законом. Конкретно визначеного поняття «суспільна небезпечність» немає, але термін «діяння» несе під собою поділ на дію або бездіяльність. Вольове діяння проявляється у внутрішньому переконанні злочинця, тобто у дії або бездіяльності, що несла за собою негативні наслідки для суспільства.

На нашу думку, суспільна небезпечність може проявлятися у звичках злочинця, наприклад, вживання алкогольних напоїв або наркотичних засобів. Алкоголізація та наркотизація населення, що набувають більшого поширення все частіше створюють ситуації, що становлять небезпеку для суспільства.

Одним із факторів, які впливають на формування суспільної небезпечності є психічні аномалії, які можуть бути біологічного походження, або мати придбаний характер.

Причинами виникнення психічних аномалій можуть бути наступні фактори (і їхні різні комбінації):

- 1) генетична спадковість, хромосомні порушення;
- 2) негативні фактори внутрішньоутробного розвитку плода: паління, уживання майбутньою матір'ю алкоголю, наркотиків, медичних

- препаратів, а також фактори, які провокують уроджену патологію;
- в) особливості оточуючого біологічного середовища (радіаційне та інше природне або техногенне забруднення тощо);
- 3) перенесені набуті (фізичні та психічні) захворювання та травми;
- 4) шкідливі звички та інші негативні практики: вживання алкоголю, наркотичних та токсичних речовин, перенапруга, стреси, неправильне харчування тощо.

Окрему увагу слід звернути на психологічні аномалії та їх вплив на особу. Загалом, у більшості людей з психічними аномаліями переважають нормальні психічні явища і процеси, а тому вони в основному зберігають свої соціальні зв'язки: в переважній більшості випадків такі особи працездатні, дієздатні і осудні.

На розвиток, перебіг і завершення передхворобних психічних розладів та психічних хвороб людини також можуть впливати як конституціонально-біологічні чинники: соматичні хвороби, екзогенні пошкодження головного мозку, психічні розлади в анамнезі, обтяженість спадковості психічними захворюваннями, психофізіологічні особливості людини (стан психофізіологічних якостей), так і соціально-психологічні (взаємовідносини в родині, робітничому колективі, матеріальний стан, соціальний стан, рівень настанови на роботу, специфічні умови діяльності, задоволеність соціально-економічними процесами в суспільстві, особистісні особливості людини) чинники [1].

Таким чином, враховуючи походження (причини виникнення та розвитку) психічних аномалій, не можна ігнорувати біологічну природу даного виду детермінанту. Так, наприклад, як вже зазначалося, значна частка насильницьких злочинів вчиняється особами, які мають психічні аномалії у виді психопатії та олігофренії (олігофренів, до речі, як свідчать дослідження, серед всіх злочинців в 14–15 разів більше, ніж серед усього населення [2]).

Суспільна небезпечність, може прирівнюватись до понять: негативна поведінка, злочинний вплив, криміногенність поведінки, тощо.

Професор Є. К. Краснушкін зазначає, що злочинний вплив з психіатричної точки зору можна умовно розділити на такі групи:

- 1) психічно хворі,
- 2) психопатичні особи,
- 3) розумово відсталі (олігофрени),
- 4) душевно здорові.

На основі статистичних даних Московського інституту Психіатричних експертиз, Е. К. Краснушкін робить висновки, що кримінальна група людей має дуже високий рівень психопатизації і розумової відсталості. На його думку, це обумовлено тим, що «... для провокування спеціальної кримінальної реакції у психопата або олігофрена абсолютно також, як і у психічно повноцінної людини, необхідна відповідна констеляція обставин. Звичайно, психопат і олігофрен внаслідок наявних у них дефектів апарату соціальної пристосованості не витримують мінімуму несприятливих зовнішніх умов, зовсім ще не призводять психічно повноцінних осіб до кримінальної реакції. Якщо для останніх потрібен життєвий шторм, щоб кинути їх на шлях правопорушення, то для психопата і олігофрена буває для цього достатньо легкого вітерцю» [3, с. 11, 13] .

Сучасна психологічна наука, в особі виділяє три ключові аспекти:

- 1) внутрішньоіндивідний (інтраіндивідний) аспект, що включає темперамент, характер, здібності, тип вищої нервової діяльності;
- 2) міжіндивідний (інтеріндивідний) аспект, який характеризує людину в її взаємозв'язках і взаємовпливах з іншими людьми, соціальними групами, суспільством;
- 3) надіндивідний (метаіндивідний), аспект, що полягає в «продовженні» себе в інших людях, активному впливі на їх інтелектуальну

та емоційно вольову сфери, в забезпеченні ідеального представництва себе як особистості в інших людях за рахунок проведених у них «внесків» (персоналізації).

Кожна особа володіє комплексом стандартних властивостей, які формуються у процесі її соціалізації та визначають місце і поведінку у суспільстві.

Такими властивостями є світогляд, характер, моральність, свобода і відповідальність. Головною результативною властивістю особи є світогляд – сукупність узагальнених уявлень про дійсність, переконань та ідеалів, які відображають, розкривають і зумовлюють певне практичне і теоретичне ставлення людини до світу, її спосіб сприйняття, осмислення і оцінки навколишньої дійсності і самої себе.

Одночасно із формуванням світогляду складається і характер особи – сукупність стійких індивідуальних особливостей, які проявляються в діяльності і спілкуванні і зумовлюють типові для неї способи поведінки. Характер є психологічним стрижнем людини, який стабілізує її соціальні форми активності. Характер пов'язаний з волею – свідомою саморегуляцією людиною своєї діяльності і поведінки. Люди з сильною волею мають і сильний характер. Сила волі впливає і на світогляд, робить його стійким, цільним, надає йому дійової сили [4].

Як відзначив Д.К. Беляєв, особистісні характеристики людини – у величезному ступені результат різноманітних умов виховання, соціальних умов життя, тих трудових і моральних настанов суспільства і конкретного оточення, у якому формується особистість.

Слід погодитися з Д.К. Беляєвим, що «условия социальной жизни и воспитания действуют не на однородный и аморфный материал «усредненного» индивидуума, а на генетически дифференцированную во всех свойствах материю развивающегося и формирующегося человеческого мозга» [5, с. 36].

З цього випливає, що злочинець, на підсвідомому рівні, вже має певні задатки злочинної поведінки, що тягне за собою суспільну небезпечність. Умови соціального життя є впливовим тягарем на формування негативних аспектів індивіда. Одною із ознак впливу біологічних факторів, є сукупність соціально значимих негативних властивостей, що склались в процесі взаємодії з іншими людьми. При взаємодії, формуються певні життєві правила, результатом яких є небезпечність цієї особи для соціуму. При цьому формується характер особи злочинця, адже характер теж відноситься до біологічних факторів. Без впливу соціуму, не може бути впливу на формування внутрішніх позицій. Моральні та правові погляди в негативному аспекті, можуть нести за собою небезпечність особи. Така внутрішня позиція людини, за собою може нести тяжкі наслідки. Психологічні ознаки особи включають в себе особливості її інтелектуальних, емоційних і вольових якостей. Треба зазначити, що певна частина злочинців володіє сильними вольовими якостями, але вони слугують для задоволення антисуспільних потреб та інтересів. Ми вважаємо, що не можна посилатися лише на соціологічні результати вивчення особи злочинця та її причин, оскільки комплексне вивчення особи злочинця можливе лише при поєднувальному дослідженні біологічних і соціальних факторів разом, хоча більшість кримінологічних досліджень все-таки ґрунтується лише на соціологічних показниках.

Від біологічних факторів, насамперед, залежить те, що візьме особа від навколишнього середовища, які громадські відносини ввійдуть до її структури. Інакше кажучи, природа наділяє людей ніби своєрідним фільтром, через який не кожний соціальний фактор може пройти. Біологічне постає як обставина, під впливом якої формується система суспільних відносин, які складають сутність особистості.

Підводячи підсумки, можна сказати, що велика кількість біологічних фактів впливають на особу злочинця. Так, криміногенний характер,

негативні вольові якості, психічно хвороби, психічні аномалії, тощо є початком реалізації суспільної небезпечності. Біологічні фактори різноманітні та багатосторонні та перетинаються з іншими факторами, насамперед, набувають свого розвитку у поєднанні з соціальними чинниками.

Література

1. Долганов А. І. Система раннього прогнозування психічних розладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. мед. наук : спец. 14.01.16 / А. І. Долганов. – Х., 2000. – 36 с.
2. Антонян Ю. М. Преступность и психические аномалии / Ю. М. Антонян, С. В. Бородин ; отв. ред. В. Н. Кудрявцев. – М. : Наука, 1987. – 208 с.
3. Краснушкин Е. К. Что такое преступник? // Преступники и преступность: Сб. Московского Кабинета по Изучению Личности Преступника и Преступности. – Вып. 1 – М., 1926. – С. 8–23.
4. Психологічні фактори впливу на особу злочинця [Електронний ресурс] // Науково-інформаційний вісник Академії наук вищої освіти України. – 10/2014. – Режим доступу: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/3-10-14.pdf>.
5. Емельянов В. П. Преступность несовершеннолетних с психическими аномалиями / В. П. Емельянов ; под ред. И. С. Ноя. – Саратов : Изд-во Саратовск. ун-та, 1980. – 52 с.